

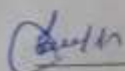
МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ

«СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА № 1 с. КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК»

ул. Чургуй-оола д.42 с. Кызыл-Мажалык, Барун-Хемчикского кожууна Республики Тыва, 668040,
e-mail: tyva_school_107@mail.ru, сайт <https://school1-barun.tyva.ru/>

«Рассмотрено»

Руководитель МО

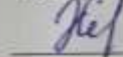
 /Хомушку С.Б./

Протокол №1 от «_28_»
августа 2023 г.

«Согласовано»

Заместитель директора

по УВР

 /Хажики З.А./

«28» августа 2023 г.

«Утверждено»

Директор школы

 В.И. Оняп/

«28» августа 2023 г.

Рабочая программа по учебному предмету
«Тувинская (родная) литература»
для обучающихся 7 классов
(уровень освоения базовый)

Учитель: Хомушку С.Б., Ооржак А. С., Иргит А.С.

Квалификационная категория: высшая

2023- 2024 учебный год

7-ги класстың төрөөн чогаал кичээлдеринин календарь-тематиктиг планы

Ному:7 кл. ниити өөрөдиге черлеринге / Екатерина Тамбыевна Чамзырын, Николай Шагдыр-оолович Куулар, Алимаа Хензиг-ооловна Куулар Төрөөн чогаал. Кызыл 2015г..
ФКӨС-түң негелделеринге дүүштүр ортумак ниити Өөрөдиге черлеринге өөрөдиге ному

Өөрөдиге планы-биле шупту- 70 шак. Неделяда - 2 шак.

№	Кичээлдин темазы	шагы	Кичээлдин чугула билиглери	Онаалга
1	Кириилде кичээл. Литература – амыдыралдың көрүнчүү	1	Чогаалчының чечен чогаадылгазы болгаш боттуг амыдыралдың чогаалга илерээринин онзагайларын ооредир. Литератураның уран чүүлдүн өске хевирлери-биле харылзаазын тодарадыр. Чечен чогаалды номчууру болгаш ону шингээтип, хүлээп алырынга уругларны чанчыктырар.	Хөглүг чай – кыдыраашта” деп темага кыска чогаадыг бижиир.
2	Маадырлыг эпос	1	Маадырлыг тоолдарның кол утказы – чөптүг чорук, эки амыдырал дээш демиселчилерниң маадырлыг чоруктарын алдаржыдары.	Номчуур, ар. 5-15
3	“Ачыты Кезер-Мерген”: тоогу-биле холбаазы	1	Тайбың, эп-найырал, чырыткылыг келир үе дээн идеяларның илереттингенин тодарадыр.	Айтырылгарга харыылаар, ар. 15

4	“Ачыты Кезер-Мерген” уран-чечени	1	Тоолдуң дылының уранчечени, чурумалдыг аргаларының ажыглалын чижектер-биле бадыткап, оон ужур-утказын тайылбырлаар.	“Ачыты Кезер-Мерген” уран-чечени
---	-------------------------------------	---	---	-------------------------------------

5	“Танаа-Херел”	1	Танаа-Херел” – тыва улустуң сурагжаан эпозу деп билигни бээр. Национал ботчоргааралды оттурар. Оске чоннарнын маадырлыг эпостарынын дугайында тайылбырны немей чорудар.	Онаалга №1, ар. 31
6	“Танаа-Херел”	1	Танаа-Херел” – тыва улустуң сурагжаан эпозу деп билигни бээр. Национал ботчоргааралды оттурар. Оске чоннарнын маадырлыг эпостарынын дугайында тайылбырны немей чорудар.	Онаалга №1, ар. 31
7	“Бокту-Кириш, БораШээлей” деп тоолдуң тыва улустуң аас чогаалында онзагай туружу.	1	“Бокту-Кириш, БораШээлей” деп тоолдуң тыва улустуң аас чогаалында онзагай туружун ооредир.	Айтырыглар-га харыылаар, ар. 47;
8	Бора-Шээлейниң овурхевири.	1	Бора-Шээлейнин овурхевиринин онзагайын тодарадыры. Мозу-шынар кижизидилгези-биле холбаар.	Онаалга №3, ар. 50.
9	Маадырлыг тоолдар дугайында билиг.	1	Маадырлыг тоолдарның анаа тоолдардан ылгалын база уран-чеченин тодаргайлаар.	“Каңгывай-Мерген” деп эпосту номчуур.

10	КДНК. «КаңгывайМерген»	1	«Кангывай-Мергенде» чоннун идеалын уругларнын дузазы-биле тывар, ушта бижиир.	Номчуур, ар. 51-63.
----	---------------------------	---	--	---------------------

11	В.Серен-оол “Каң-кыс”	1	Чогаалчының эпостун темаидеязын, сюжеткомпозициязын база фольклорлуг уран аргаларын чедимчелиг ажыглаанын эскерип коор.	Онаалга № 7,8. Арын 63
12	Каң-кыс биле БораШээлейниң овурхевирлери.	1	Каң-кыс биле Бора- Шээлейниң омур-хевирлерин деннээр, амгы амыдыралбиле холбаар.	Чурук чуруур.
13	“Каң-кыстың” уранчечен дылы.	1	Состун уран-чечен кужунун дугайында билиндирер.	
14	М. Б. Кенин-Лопсан “Хайыралыг КалчанШилги”	1	Уран-чечени, стиль талазыбиле онзагайы, эстетиктиг ужур-дузазын тодаргайлаар.	Айтырыгларга харыылаар, ар. 70.
15	Эртине кырганның овурхевири. Чогаалдың аас чогаалы-биле харылзаазы.	1	Кол маадыр Эртине кырганнын омур-хевирин дамчыштыр кижизиг мозушынар дугайында чугаа чорудар.	“Эки аът ээзинге шынчы” деп темага чогаадыг бижиир.
16	Ч.с. Эки аът ээзинге шынчы"	1	Уругларнын аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыр.	Ребус тургузар.

17	М.Б. Доржу «Аас чогаал»	1	Шүлүктө улустун аас чогаалының мөңгезин, өгбелеривистин чечен сөзүнүн өлүм чогуун, салгалдарнын өнчүзү бооп артканын чеченчидип угаатканын уругларга билиндирер.	Шүлүктү чедир сайгарар.
----	-------------------------	---	--	-------------------------

18	С. К.Тока «Араттын сөзү»: тоогу-биле холбаазы	1	Тыва чоннун төөгүлүг салым-чолунун өскерилгенин, ооң феодализмден чаа амыдыралче шилчилгезин уран-чечен көргүскенин хайгаарадыр, туннел ундуртур.	Онаалга №7, ар. 97.
19	Романда хөлечиктерниң бир мөзүлөш овурхевирлери.	1	Чогаал маадыры деп билигни улам ханыладыр.	Онаалга №8, ар. 97.
20	Дарлакчыларнын бир мөзүлөш овурхевирлери.	1	Мозу-шынар айтырыгларын сайгарып, туннелдер ундурер.	Номчуур, ар.97-102
21	"Араттын созу": эгелерниң уран-чечени.	1	Романнын дылынын онзагайларын, чажыт утка синген символдарны илередип, амгы амыдыралбиле деннээри.	Онаалга №4, ар. 102.
22	Ч/С. Чогаадыг "Мээн сонuurгаан эгем"	1	Уругларнын аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыр.	Чогаадыгны чедир бижиир.
23	Ч/С. Чогаадыг "Мээн сонuurгаан эгем"	1	Чогаал дугайында билип алган билиглерин системажыдар.	Онаалга №5, ар. 102.

24	С.А.Сарыг-оол “Аңгыроолдун тоожузу” (романдан эгелер)	1	“Аңгыр-оолуң тоожузу” – С. Сарыг-оолдун кол чогаалы деп чуулду билиндирер.	Номчуур, ар. 106-111.
25	Өскүс оолдун салымхуузу	1	Кижиге болгаш оон салымхуузу дугайында философчу бодалды улам ханыладыр.	“Мээң торуттунген чылым” деп кыска чогаадыг бижиир.
26	Оюннар бичии уругларга ажыктыг бе? (кичээлдиспут)	1	Улусчу ёзу-чаңчылдарның, байырлалдарның, оюннарның бичии Аңгыроолга уjur-дузазын тодаргайлаар.	Номчуур, ар. 112-129.

27	Аңгыр-оолдун овурхевири.	1	Чогаал маадыры деп билигни улам ханыладыр.	Чуруктар чуруур.
28	"Аңгыр-оолдун тоожузу": эгелерниң уран-чечени.	1	Чогаал дугайында билип алган билиглерин системажыдар.	Карта-биле ажыл.
29	Кыска чогаадыг “Кижиге – оран-бойдустун төлү”	1	Уругларнын аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыр.	Чогаадыгны чедир бижиир.
30	Б. Хөвөңмей “Чүү болганыл?”	1	Уругларнын угаап бодаар арга-шинээн улам сайзырадыры, дискуссиянын негелделерин сагып, бодалдарын солчуп билирин сайзырадыр.	Онаалга №3, ар. 134
31	С. А. Сарыг-оол «Соругга» деп чечен чугаазында пейзажтын ролю	1	Дукарның аңнаашкынга сонуургалдыын, оон психологтуг байдалын чуруп коргускен одуругларны сайгарар.	Онаалга №6, ар. 142
32	Чечен чугаада кижиге- биле бойдустун сырый харылзаазы.	1	Кижиге болгаш Бойдус дугайында философчу бодалды улам ханыладыр.	Чечен чугаага хамаарыштыр кроссворд тургузар.

33	Чогаал теориязы Чечен чугаа дугайында билиг	1	Чечен чугаа дугайында чаа билигни бээр. Оон шулуктен ылгалын билиндирер.	Онаалга №3, ар. 143
34	О. Сувакпит «Ылар»	1	Өөрлөш шүлүктөр (цикл) дугайында билигни ооредир . Төрээн чериниң бойдузун камгалаарын уран-чечен илереткенин сайгарар. Бойдус камгалалының темазын бир янзы кылдыр көргүскенин хайгаарадыр, туннелдер ундуреринге дузалажыр.	Онаалга №5, ар. 146 Бир кезээн шээжилээр.

35	К. К. Кудажы «КызылБөрттүг» деп чогаалында кол маадырнын омурхевир.	1	Кызыл-Бөрттүгнүң бичиизинде амыдыралын көргүскенинин онзагайы; ооң адының тыптып келгенин тоогу-биле холбаар.	Кызыл-Бөрттүгнүң ачазының портредин ушта бижиир
36	Кызыл-Бөрттүгнүң мөзүлүүнүң бир демдээ кызымаа, эртем-билигже чүткүлдүү.	1	Бодунуң билии-биле улустарны бурунгаар кыйгырып, бижик-билиг чок чурттаарга, дүмбей караңгыбиле дөмөй деп чүвени Кызыл-Бөрттүгнүң кижилерге көргүскенин тодаргай чижектер-биле бадыткаар.	Оол чүү чүвеге муңгарааныл?
37	Тоожунун уран-чечени.	1	Тоожуда антитеза аргазын ажыглап, кол маадырнын чаш чораанын чуруп коргускенин уруглар-биле демнежип, сайгарар. Туннелдер ундурер.	Бичии башкыны чоннуң канчаар үнелеп турганын көргүскен домактарны ушта бижиир.

38	Кызыл-Бөрттүгнүң протопиви.	1	Кызыл-Бөрттүгнүң прототиви Маады КараТоннугнун дугайында лекция кичээлди эрттирер. Прототип дугайында чаа билигни ооредир.	
39	ЧСК. Эдертиг	1	Уругларнын аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыр.	

40	Ш.М.Суван “Чээн оол”	1	Дириг амытаннар болгаш кижилерниң аразында харылзаазын хайгаарадыр. Аңгыр-оолдун психологтут байдалын чуруп көргүскенин тодаргай чижектер-биле бадыткаар. “Кыяр сиген сыя баспас, чүстүг сиген үзе баспас” деп чечен сөстүң утказын уруглар-биле демнежип тайылбырлаар, туннел ундурер.	Э. Хемингуэй-ниң “Ашак болгаш далай” деп чогаалының очулгазын номчуур.
41	С. Б. Пюрбюнун «Эргеппей дугайында тоожузунда» чылгычының овурхевири	1	Эрги болгаш чаа үелерниң үскүлежиин чогаалда чураанын хайгаарадыр, туннелдер ундурер.	Онаалга №7, ар. 167.
42	Эргеппей –депшилгелиг арат.	1	Самданның сактыышкыннарын таварыштыр Эргеппейниң овур-хевирин чураанын сайгарар. Ооң Самданның салым-чолунга киржилгезин унелээр.	Онаалга №8, 9, ар. 167
43	Тоожу дугайында билиг	1	Тоожунуң чечен чугаа болгаш романдан ылгалын уругларга ооредир. Чижектер-биле бадыткаар.	Тоожу номчуур, кол маадырны болгаш оон ужуражып, харылзажып турар кол маадырларын бижиир.

44	О.К.Саган-оол “Найырал”	1	Чечен чугааның темазы, идеязын тодарадыр. Тыва кижиниң аажычаңында болгаш психологиязында өскерлишкиннерни хайгаарадыр. “Найыралдың” барымдаалыг үндезиннерин тоогуде чижектер-биле бадыткаар. Адар-оол биле Марусяның аян-чоруу, бергелерни ажып эрткенин сайгарып чугаалажыр. Чечен чугаанын адынын дугайында дискуссия чорудар.	Онаалга №8, ар. 204
45	К. Э. Кудажының «Степан Сарыг-оолдун плантациязы» деп чечен чугаазының уран-чечени	1	Уран-чечени, стиль талазыбиле онзагайы, эстетиктиг ужур-дузазын хайгаараар. Чогаалчының төрээн черинге ынак, аңаа хумагалыын көргүскенин чижектер-биле бадыткаары.	Онаалга №9, ар. 211
46	М.Б. Доржу “Дайынның кино көргөш...”	1	Дайынның коргунчуг уржуун Матрёна угбайның чугаазын дамчыштыр көргүскенин хайгаараар. Салгалдар аразында харылзааларның нарыны болгаш улустун ботботтарын билчип шыдаарын сайгаржып чугаалажыр. Туннелдер ундурер.	Онаалга №7, ар. 216
47	Ч.С. Кыска чогаадыг “Дайын дээрге...”	1	Уругларнын аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыр.	Конспект, ар. 216-217.

48	Чогаал теориязы Композиция болгаш сюжет дугайында билиг	1	Композиция биле сюжет чогаалдың чутула айтырыгларының бирээзи болурун тайылбырлаар. Оларны чедимчелиг ажыглаанындан чогаалдың тема, идеязы тодарап кээрин чижектер-биле бадыткаар. Сюжеттиң элементилерин билиндирер.	Онаалга №8, ар. 222
49	И.Б.Иргит “Эргим Уля угбай”	1	Тоожукчунуң сактыышкынын дамчыштыр бөдүүн орус кадайның овурхевирин чылыг, чымчак сеткил-биле чуруп көргүскенин сайгарып чугаалажыр. Туннелдер ундурер.	Онаалга №8, ар. 222
50	С.Б.Пюрбю «Төрээн дылымга”	1	Делегейде хөй дылдарның аразындан бодунуң төрээн тыва дылынга ынаан, чоргааралын дамчытканын сайгарар.	Онаалга №6, ар. 223
51	А.А. Даржай “Авамга”	1	Ава темазы – мөңгө темаларның бирээзи дээрзин ооредир. Шүлүкте аваның ажы-төлүнгө ынаан уранчечен аргалар дамчыштыр илереткенин бадыткаар. Шүлүк –чоннуң ынак ырларының бирээзи дээрзин билиндирер.	Шүлүктү шээжилээр.
52	Чогаал теориязы. Шүлүк дугайында билиг	1	Шүлүк – чечен чогаалдың онзагай хевири; ооң аас чогаалындан укталганы, өске литературадан үлегерлеп алган элементилери, хевирлери; тургузуу, аяны, эстетиктиг уjur-дузазы деп билиглерни ооредир.	Ава дугайында шүлүктен чогаадып шенеңер.

53	М.А.Күжүгет “Бак сагыш башка халдаар”	1	Шүлүктө чоннун ёзучанчылдарын аныяк салгалга йөрээл сөс болгаш каржыбаак чоруктун тодаргай чижектерин дамчыштыр илереткенин, оон кижизидикчи ужур-дузанын чугаалажыр. Шүлүктүн адынын утказын база аас чогаалы-биле харылзаазын сайгарар.	Онаалга №8, ар. 231
54	Р.Д.Лудуп “Чавыс-чавыс көжүп чоруур булуттарлыг”	1	Ырак черге чорааш, төрөөн Тывазын сагынганын уранчечен аргалар дамчыштыр илереткенин сайгарар.	Шүлүктү шээжилээр.
55	С.А.Сарыг-оол “Алданмаадыр”	1	Тыва араттарнын XIX чүс чылдың ийиги чартында тыва быйлар болгаш маньчжур кыдат дарлалынын адаанга турганы. Алданмаадырларнын тура халыышкынынын сорулгазы, түңнели, ужур-дузазы. Оларнын демиселинин Тывага мөңгө артканы.	Шүлүктү шээжилээр.
56	Алдан-маадырларнын тура халыышкынынын сорулгазы, түңнели, ужур-дузазы.	1	Шүлүктүн тургузуу, уранчеченин сайгарар, туннелдер ундурер.	Алдан-маадырлар дугайында төлевилелдер кылыр.
57	Р.Д.Лудуп “Улаастайга”	1	Шүлүктүн төөгү-биле холбаазы. Чоннун сүлдесүзүү, сеткил-сагыш кадыкшылынын дугайында бодалды илереткенин чугаалажыр, туннелдер ундурер.	“Араганын хоразы” деп темага кыска чогаадыгдан бижирер.
58	И.Ү.Бадра “Ужудукчу Кидиспей” (тоожудан эгелер)	1	Баштайгы тыва ужудукчуларнын бирээзинин амыдыралы-биле таныштырар.	Онаалга №4, ар. 244

59	Баштайгы тыва ужудукчу Чооду Кидиспейниң амыдыралын чеченчидип чурааны.	1	Чооду Кидиспейниң амыдыралын чеченчидип чураанын сонугадыр.	Ужар-хеме македи кылыр, чурук чуруур.
60	"Ужудукчу Кидиспей": чогаалдын уран-чечени	1	Уран-чеченин сайгарар, чогаадыкчы толевилелдер кылдыртыр.	Номчуур. Ар.
61	О.Ө.Сувакпит “Сат Бүрзеккей дугайында баллада”	1	Тыва эки турачыларның овур-хевири чуруп, оларның бодал-күзелдерин, маадырлыг чоруктарын балладада илереткенин хайгаарадыр. Балладаның идея-тематиказы, маадырларның боттуу болгаш уран-чеченин сайгартыр.	Онаалга №5, ар. 246
62	К-Э. К. Кудажи “Он бир”	1	Дайынның чылдарында акыдуңмалышкы Украинага тыва эки турачы аъттыгшеригжилерниң эрес- дидим чоруун, дайынчы найыралдың онзагай шынарларын көргүскенин сайгарар.	Номчуур. Ар.
63	Шииниң боттук төөгүгө дүүшкээ, персонажтарның амыдыралындан алдынганы.	1	Шииниң боттук төөгүгө дүүшкээ, персонажтарның амыдыралындан алдынганын бадыткаар. .	Номчуур. Ар.
64	Шииде ук теманы ажыдарда, уран-чечен аргаларны, диалог, монологтарны ажыглааны, ооң ужурдуказы.	1	Шииде ук теманы ажыдарда, уран-чечен аргаларны, диалог, монологтарны ажыглааны, ооң ужурдуказын сайгарып чугаалажыр. Туннелдер ундурер.	Чогаадыг бижииринге белеткенир

65	Ч.с. Чогаадыг “Кым-даа, чүү-даа утгундурбаан”	1	Уругларнын аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыр.Дайынның чылдарында акыдуңмалышкы Украинага тыва эки турачы аъттыгшеригжилерниң эрес-дидим чоруун, дайынчы найыралдың онзагай шынарларын көргүзүп бижиир. Амгы үеде делегей байдалын база деңнээр. Дайын болгаш тайбың дугайында бодалдарын илредир.	Номчуур. Ар.
66	КДН. С. Р. Элляй “Экии, тыва чонум”	1	Якутияның улустуң чогаалчызы Серафим Романович Элляй (Кулачиков) база Бурятияның улустуң артизи, прозачы Цырен Галзутович Шагжинниң чогаалдарыбиле уругларны таныштырар. Т	Якутия, Бурятияның дугайында дыңнадыглар белеткээр.
67	М. Кужугет "Азыранчып чораш..."	1	Тыва амыдырал-биле чоок, ылгалдыг талаларын тодарадыр. Түрк чоннарның чогаалдарының дугайында таныштырылга кылыр.	Викторина тургузар.
68	КДН. Ц.Г. Шагжин “Хураган”	1	Тыва болгаш якут, бурят чоннарнын амыдыралы-биле деннелге кылыр, туннелдер ундурер.	Номчуур. Ар.
69	Чыл дургузунда өөрөнгенин катаптаары.	1	Билиглерни, мергежил, чаңчылдарны быжыглаар, хынаар	Хыналда тестиге белеткенир.